

BEROEPS-EN COMPETENTIE- MODEL VOOR DE OPENBAAR, INTERN EN OVERHEIDS- ACCOUNTANT

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

DECEMBER 2020

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Waar in document hij, zij of accountant is vermeld,
wordt een gender neutrale opvatting beoogd.
Voor meer informatie kunt u terecht bij Daphne Kolk MMI.
Contact: 020 - 301 03 52 of pe@nba.nl

© 2020 Koninklijke NBA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij
door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke
andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming
van de NBA.

INHOUD

VOORWOORD	4
SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	6
2. EXTERNE ONTWIKKELINGEN	7
3. BEROEPS- EN COMPETENTIEMODEL.....	9
3.1 DIENSTVERLENING	10
3.2 PERSPECTIEF	11
3.3 KENNISGEBIEDEN	12
3.4 ROLLEN.....	13
4. MATURITEITSMODEL.....	16
BIJLAGE A: DEELNEMERS DISCUSSIEBIJEENKOMSTEN	20
BIJLAGE B: KERNCOMPETENTIES UIT DE VERORDENING OP DE BEROEPSPROFIELEN	22

VOORWOORD

Vanaf januari 2021 is voor alle accountants de nieuwe PE-regeling van kracht. Dat betekent, dat u zelf een grotere verantwoordelijkheid krijgt voor het samenstellen van uw eigen PE-programma.

De NBA hecht er aan dat alle accountants hun kennis en vaardigheden op peil houden en wel op de manier die voor hun eigen specifieke omstandigheden optimaal is.

Om meer inzicht te krijgen in uw huidige persoonlijke beroepsprofiel, uw huidige competenties en het door u gewenste beroepsprofiel is een online zelfevaluatie instrument ontwikkeld. U vult via MijnNBA.nl de vragenlijst in en ontvangt een persoonlijk rapport met PE-advies.

Dit model ondersteunt iedere individuele accountant bij de keuzes die gemaakt moeten worden, zowel in het licht van externe ontwikkelingen als op basis van uw persoonlijke omstandigheden en ambities.

Bent u accountant in business, dan verwijs ik u graag naar het maturiteitsmodel financieel professional 2022 en de bijbehorende zelfevaluatie.

Voor u ligt het Beroeps- en competentiemodel openbaar, intern en overheidsaccountant. Met dit model en het online zelfevaluatie-instrument willen we u inspireren bij het ontwikkelen en vernieuwen van uw kennis en vaardigheden. Ook bij vakgenoten kunt u inspiratie vinden, bijvoorbeeld in de communities Planet Finance of Accounttech.

Dit document is met veel zorg opgesteld en van harte hoop ik dat de lezer zich hiermee door de NBA gesteund voelt in de overgang naar het nieuwe PE-systeem.

Ik wens iedereen veel succes bij het opstellen van het persoonlijk profiel.

Marco van der Vegte RA
Voorzitter NBA Bestuur

SAMENVATTING

In dit document wordt een eerste opzet gemaakt van een beroeps- en competentiemodel voor de openbaar, intern en overheidsaccountant. De profielbeschrijvingen van accountants in de Verordening op de beroepsprofielen 2017 en de hieraan gerelateerde kerncompetenties fungeerden hiervoor als basis.

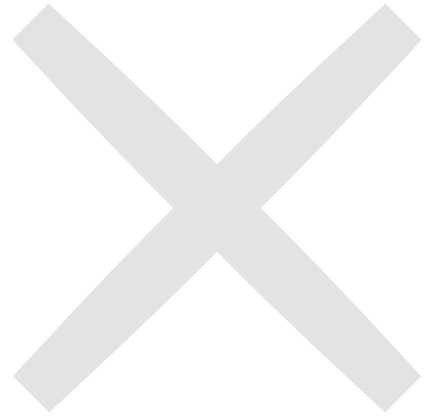
In het beroeps- en competentiemodel staat de accountant als (ethisch) professional centraal. Het model bestaat daarnaast uit de volgende vier componenten:

1. De vormen van **dienstverlening** door de accountant.
2. Het **perspectief** van waaruit de accountant zijn of haar opdracht kan benaderen.
3. De **kennisgebieden** waarop de accountant zijn of haar competenties baseert.
4. De **rollen** die de accountant kan vervullen.

Het beroeps- en competentiemodel kan worden gebruikt in de verschillende ontwikkelingsfasen van de accountant. De invulling van de kennisbehoefte hangt af van de maturiteit in de beroepsuitoefening (welk werk kan de accountant aan). Hierin wordt de zwaarte van de taakuitoefening onder andere bepaald door het niveau van werken (uitvoeren, beïnvloeden en beslissen) en de complexiteit van opdrachten (waaronder: omvang organisatie, branche en aard van de problematiek).

Op basis van het beroeps- en competentiemodel is een zelfevaluatie-instrument ontwikkeld. Hiermee beoogt de NBA handvatten te geven voor professionele (competentie)ontwikkeling die, in het licht van voor het beroep belangrijke externe ontwikkelingen, aansluit bij de persoonlijke wensen en ambities van de accountant. De voornoemde externe ontwikkelingen doen zich voor op de volgende terreinen: fraude, continuïteit, juridisering, digitalisering en duurzaamheid.

1. INLEIDING

Het systeem van permante educatie voor accountants is gericht op het continu onderhouden en ontwikkelen van al verworven competenties en het verwerven van nieuwe competenties. Het nieuwe, op leerresultaten gerichte PE-systeem biedt u een grotere vrijheid in de keuze van competenties die u verder wilt ontwikkelen. Dit betreft zowel de inhoud (het wat) als de vorm (het hoe) van uw permanente educatie. Het is een zelfsturend proces waarin u verantwoordelijk bent voor de ontwikkeling die past bij uw specifieke situatie en uw wensen, in samenhang met voor de accountancy relevante externe ontwikkelingen. De NBA heeft in het kader van het nieuwe PE-systeem een digitaal zelfevaluatie-instrument ontwikkeld voor openbaar, intern en overheidsaccountants.¹ U krijgt hiermee een handvat om uw persoonlijke ontwikkelingsrichting in kaart te brengen. Het instrument kan helpen bij het maken van keuzes voor uw permanente educatie en verdere professionele ontwikkeling.

Om te komen tot het zelfevaluatie-instrument is een eerste opzet gemaakt van een beroeps- en competentiemodel voor de accountant. De profielbeschrijvingen van accountants in de Verordening op de beroepsprofielen 2017 (hierna: Verordening) en de hieraan gerelateerde kerncompetenties hebben als basis voor dit model gefungeerd.

De opdracht hierbij was:

- De Verordening uitwerken in een samenhangend model voor de openbaar accountant, en daarvan afgeleid voor de intern- en de overheidsaccountant.
- De rollen zoals gedefinieerd in de Verordening evalueren en eventueel herzien, mede in het licht van externe voor de accountancy relevante ontwikkelingen.

Als eerste stap voor uitwerking van de opdracht zijn op basis van bestaande documentatie en literatuurstudie een concept beroeps- en competentiemodel en een maturiteitsmodel van de accountant ontwikkeld. Deze modellen zijn vervolgens getoetst in twee discussiebijeenkomsten met vertegenwoordigers uit de beroepspraktijk, opleidingsinstellingen en de beroepsorganisatie (zie Bijlage A). Concreet is tijdens de twee bijeenkomsten gediscussieerd over de componenten van deze modellen, belangrijke externe ontwikkelingen die van invloed zijn op het beroep, de daartoe benodigde competenties en mogelijke carrièrepaden van de accountant.

Het nu gepubliceerde beroeps- en competentiemodel en het hieraan gerelateerde zelfevaluatie-instrument worden na lancering periodiek geëvalueerd en zo nodig bijgesteld.

¹ Voor accountants in business is een apart zelfevaluatie-instrument ontwikkeld. Zie: <https://www.nba.nl/nieuws-en-agenda/nieuwsarchief/2020/oktober/zelfevaluatie-tool-voor-de-financieel-professional/>

2. EXTERNE ONTWIKKELINGEN

De externe ontwikkelingen die het beroep de komende jaren zullen beïnvloeden, spelen zich vooral af op de volgende terreinen:

- fraude
- continuïteit
- juridisering
- digitalisering
- duurzaamheid

FRAUDE

Bij fraude gaat het om de maatschappelijke verwachting dat de accountant fraude tijdig herkent en daarop gepaste actie onderneemt. Fraude kan allerlei vormen aannemen variërend van het fysiek stelen van de organisatie tot het opzetten van ingenieuze schema's, al dan niet gebruikmakend van IT, om zichzelf onrechtmatig te verrijken. Thema's voor de accountant zijn hier onder meer: identificeren van frauderisicofactoren, adviseren inzake fraudepreventie, kennis van mogelijke fraudeschema's, forensische onderzoeksmethoden, de beroepsethiek en het inpassen van fraudeonderzoek in de reguliere accountantswerkzaamheden.

CONTINUÏTEIT

Continuïteitsproblemen van organisaties zijn van alle tijden. Is het niet vanwege economische omstandigheden of een kredietcrisis, dan is het wel vanwege een mondiale gezondheids crisis. De accountant speelt een cruciale rol in de informatie over de toekomstbestendigheid van de organisatie en meer nog dan voorheen stellen de omstandigheden zijn competenties inzake continuïteitsproblematiek op de proef. Thema's voor de accountant zijn hier onder meer: kennis van relevante wet- en regelgeving, de continuïteitsparagraaf in de controleverklaring, kennis van de organisatie en haar omgeving, en specifieke waarderingsvraagstukken.

JURIDISERING

Overheden neigen steeds sterker naar meer regulering en daaraan gekoppeld intensiever

toezicht. Dit leidt tot een alsmaar verdergaande juridisering die zich binnen het accountantsberoep onder meer manifesteert in de noodzaak tot het ontwikkelen van competenties op het terrein van de naleving van wet- en regelgeving en het inrichten van verantwoordingsprocessen. Thema's voor de accountant zijn hier onder meer: de grotere consequenties van non-compliance, een veranderende houding ten aanzien van risico's, werkdruk en de rol van vertrouwen.

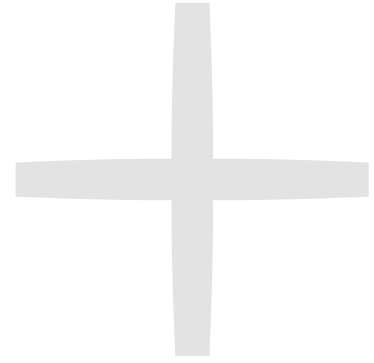
DIGITALISERING

De beschikbaarheid van nieuwe technologieën en grote hoeveelheden digitaal beschikbare data leidt tot ingrijpende veranderingen in organisaties en bedrijfsmodellen. Hiermee ontstaan nieuwe controle-objecten voor de accountant maar ook nieuwe instrumenten om de controle uit te voeren. Thema's voor de accountant zijn hier onder meer: gebruik van data-analyse in de dienstverlening, de inzet van technologie als controle-instrument, kennis van klant specifieke IT-innovaties en kennis van nieuwe (digitale) bedrijfsmodellen.

DUURZAAMHEID

Van organisaties wordt verwacht dat zij (mede)verantwoordelijkheid nemen voor de waardeketen waarin zij functioneren en de gehele levenscyclus van producten. Daarbij gaat het om klimaat, milieu en biodiversiteit, maar ook om sociale en gezondheidsfactoren zoals arbeidsomstandigheden, voorkomen van kinderarbeid en moderne slavernij, bevorderen van eerlijke beloning, fiscale fair share, diversiteit, inclusiviteit en veiligheid. Deze duurzaamheidsaspecten hebben invloed op het bestaansrecht van organisaties en daarmee op hun waarde en toekomstbestendigheid. Thema's voor de accountant zijn hier onder meer: niet-financiële informatie en geïntegreerd rapporteren, circulaire bedrijfsmodellen, meetsystemen voor duurzaamheidsprestaties en kennis van de waardeketen.

3. BEROEPS- EN COMPETENTIEMODEL

Met het hier geprojecteerde model wordt beoogd handvatten te geven voor de professionele (competentie)ontwikkeling van accountants die in het licht van voornoemde externe ontwikkelingen, aansluit bij de persoonlijke wensen en ambities van de accountant. Het beroepsprofiel is niet bedoeld om accountants onder te verdelen in een beperkt aantal archetypen. Uit het model kunnen verschillende beroepsprofielen worden afgeleid. De overgang zal gedurende de loopbaan geleidelijk verlopen en per persoon verschillen.

Figuur 1: Schematische weergave van de componenten van het beroeps- en competentiemodel van de accountant

Bij het opstellen van het beroeps-en competentiemodel van de accountant is het uitgangspunt geweest dat het toepasbaar moet zijn voor zowel openbaar accountants als intern en overheidsaccountants.² Bij toepassing van het model door een individuele accountant ontstaat per component een rangorde met per component een dominante invulling. Hierna werken we twee voorbeelden uit om dit nader toe te lichten.

VOORBEELD 1:

Een openbaar accountant (vrouw, 5 jaar ervaring als accountant, middelgroot kantoor) levert vooral assurance diensten, maar verricht tevens enige advies- en samenstelwerkzaamheden. Zij doet deze werkzaamheden vanuit het perspectief van de informatieverzorging en het bedrijf. IT is voor haar maar een zeer beperkt perspectief van waaruit ze haar werkzaamheden benadert. Zij werkt vooral op de controletechnische en verslaggevingstechnische kennisgebieden met beperkte aandacht voor het juridische, het gedragsmatige en het economische kennisgebied. Haar rollen zijn vooral die van controleur en rapporteur. Voorts verricht ze enige werkzaamheden die passen bij de rol van coach.

VOORBEELD 2:

Een mkb-accountant (man, 10 jaar ervaring als accountant in een big-4 kantoor, net een eigen kantoor gestart samen met een fiscalist) doet vooral samenstelwerkzaamheden en levert verschillende vormen van advies en administratieve dienstverlening. Hij wil met zijn nieuwe kantoor vooroplopen in het gebruik van IT en data-analyse om voortdurend een hoge kwaliteit te combineren met scherpe prijzen. Zijn klanten beschouwen hem als hun vertrouwenspersoon die hen op een breed terrein van concrete adviezen voorziet en daarnaast ook helpt die adviezen te implementeren. Hij werkt daartoe vooral op de juridische, verslaggevingstechnische, en economische kennisgebieden. Zijn rollen zijn vooral die van sensor, analist, rapporteur en klantregisseur.

Centraal in het model staat de accountant als ethisch professional. Deze centrale positie brengt tot uitdrukking dat accountants te allen tijde een groot belang hechten aan ethisch handelen alsmede dat ethiek invloed heeft op de wijze waarop de overige vier componenten van het model (dienstverlening, perspectief, kennisgebied en rol) worden ingevuld.

3.1 DIENSTVERLENING

De diensten die accountants hun klanten aanbieden, kunnen sterk variëren. De vormen van dienstverlening die in het model worden onderscheiden zijn: assurance, advies, en samenstellen en administratieve dienstverlening. Waar van toepassing wordt in het navolgende verwezen naar de Nadere Voorschriften Controle en Overige Standaarden (NV COS).

ASSURANCE

Assurance-diensten kunnen betrekking hebben op financiële overzichten (Standaarden 100-999), beoordelingsopdrachten (Standaarden 2000-2699), en overige assurance opdrachten (Standaarden 3000-3850). Tevens worden opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden in het model tot deze categorie gerekend (Standaard 4400N).

ADVIES

Adviesdiensten vormen een brede categorie van opdrachten die binnen de NV COS kunnen worden uitgevoerd (Standaard 5500N) maar ook daarbuiten. Kenmerkend voor deze categorie is dat op geen enkele wijze assurance wordt gegeven, noch dat aan assurance verwante diensten worden geleverd. Daarnaast kan met name in het mkb hierbij gedacht worden aan bedrijfseconomische, fiscale en juridische dienstverlening.

² Waar in het vervolg wordt gesproken over de klant, wordt tevens bedoeld de partij waaraan accountantsdiensten worden geleverd door de intern accountant dan wel de overheidsaccountant.

SAMENSTELLEN EN ADMINISTRatieve DIENSTVERLENING

In de praktijk voert de accountant naast samenstellingsopdrachten vaak nog andere vormen van administratieve dienstverlening uit. Volgens Standaard 4410 behoren alle werkzaamheden die te maken hebben met het opstellen van de jaarrekening op basis van de saldibalans tot de samenstellingsopdracht, waar alle werkzaamheden die uiteindelijk tot de saldibalans leiden, tot de administratieve dienstverlening behoren. In de praktijk is dit onderscheid niet altijd even gemakkelijk te maken en daarom zijn deze twee vormen van dienstverlening in het model samengevoegd, waarbij overige aan assurance verwante opdrachten tevens tot deze categorie worden gerekend (bijvoorbeeld Standaard 4415N inzake de NOW-regeling).

3.2 PERSPECTIEF

Het perspectief betreft een indeling naar drie invalshoeken (bedrijf, informatie en technologie) van waaruit accountants hun opdracht kunnen benaderen en die samen een op informatie gebaseerd model van de organisatie vormen. Deze indeling is gebaseerd op een model van organisaties waarin een voortdurende afstemming tussen de drie invalshoeken ertoe moet leiden dat de organisatie strategische voordelen behaalt. Doordat informatie in dit model centraal staat en het model tevens de aard van de bedrijfsactiviteiten en technologie in beschouwing neemt, is het geschikt als analyse-instrument inzake het beroepsprofiel en de competenties van de accountant. De accountant is immers een informatiespecialist die tevens kennis van de bedrijfsactiviteiten moet hebben en in toenemende mate kennis van technologie (vooral informatie- en communicatietechnologie).

BEDRIJF

Vanuit het bedrijfsperspectief verwerft de accountant kennis van de wijze waarop de klant zijn processen inricht en doet functioneren bij het nastreven van zijn doelen. De accountant gebruikt die kennis om de uitvoering van zijn opdracht te optimaliseren. Denk hierbij aan kennis van de processen, de producten, de bedrijfstak, de waardeketen, de internal control systemen en de corporate governance van de klant (lange termijn waardecreatie, organisatiecultuur en beloningssystematiek) en de wijze waarop de klant omgaat met zaken als duurzaamheid, fraude, ethiek en continuïteit.

INFORMATIE

Vanuit het informatieperspectief verwerft de accountant kennis van de interne en externe informatievoorziening door de klant. Informatievoorziening is de operationele activiteit van het verzamelen, vastleggen en verwerken van data om betrouwbare en relevante informatie op te leveren voor besluitvorming, het afleggen van verantwoording, en het doen functioneren van de organisatie. De accountant zal informatie die door de klant wordt verstrekt, gebruiken als bron voor zijn werkzaamheden maar ook als object waarover hij assurance of advies geeft.

TECHNOLOGIE

Vanuit het technologieperspectief verwerft de accountant kennis van de IT-systemen van de klant. Hiertoe behoren de hardware, de software, alsmede de verbindingen daartussen en met andere organisaties. Voor de accountant geldt dat een goede kennis van de IT-systemen van de klant noodzakelijk is om de effectiviteit van deze systemen te kunnen beoordelen als deze systemen object van controle of advisering zijn, of om deze systemen te gebruiken in het kader van data-analyse.

3.3 KENNISGEBIEDEN

Kennisgebieden zijn logisch samenhangende onderdelen van de accountantsopleiding. Zij zijn de basis voor de competenties van de accountant. De vakken die in de CEA-eindtermen voor de opleiding tot accountant zijn opgenomen zijn in het model in vijf kennisgebieden geclusterd: gedragsmatig, juridisch, controletechnisch, verslaggevingstechnisch en economisch.

GEDRAGSMATIG KENNISGEBIED

Het gaat hier om de CEA- eindtermen inzake Gedrag, Ethiek en Besluitvorming.

Menselijk gedrag, het omgaan met ethische dilemma's en besluitvorming verlopen vaak niet geheel rationeel. Mensen laten zich beïnvloeden door allerlei psychologische- en omgevingsfactoren, kiezen niet altijd de meest ethische oplossing voor een dilemma of maken bij hun besluitvorming gebruik van heuristieken. De accountant moet tot op zekere hoogte kunnen inschatten of zijn eigen gedrag, dat van zijn team en dat van de klant risico's vormen voor zijn opdracht. Bovendien is dit kennisgebied van belang voor de accountant bij het beoordelen van, het adviseren over, het bewaken, bevorderen en uitdragen van een ethische cultuur.

JURIDISCH KENNISGEBIED

Het gaat hier om de CEA-eindtermen inzake Recht en Fiscaliteit.

De werkzaamheden van accountants worden verricht binnen en ter ondersteuning van een specifiek juridisch kader. Zo zijn corporate/public governance en verslaggevingsstandaarden gerelateerd aan de ontwikkelingen op het gebied van ondernemingsrecht en is kennis van de juridische aspecten van de organisaties waar de accountant bij betrokken is, nodig voor advisering, samenstelling en controle van naleving regelgeving (compliance).

CONTROLETECHNISCH KENNISGEBIED

Het gaat hier om de CEA-eindtermen inzake Auditing & Assurance, Internal Control & Accounting Information Systems en Statistiek.

Toetsen aan relevante normen en op basis van de uitkomst van die toetsing een bepaalde mate van zekerheid geven aan partijen die daaraan behoefte hebben of daar recht op hebben, is de kern van het controletechnisch kennisgebied van accountants. De vakgebieden Auditing en Assurance en Internal Control & Accounting Information Systems omvatten de concepten en instrumenten om deze werkzaamheden op een kwalitatief hoogwaardige manier uit te voeren. Het vak statistiek ondersteunt deze vakgebieden met statistische methoden en technieken om data-analyse toe te passen en daaruit onderbouwde conclusies te trekken.

VERSLAGGEVINGSTECHNISCH KENNISGEBIED

Het gaat hier om de CEA-eindtermen voor Financial Accounting en Boekhouden.

Het verslaggevingstechnische kennisgebied behandelt de problematiek inzake het verzorgen van financiële en niet-financiële verantwoordingen, inclusief de daartoe te voeren administratie. Dit is een centraal onderdeel van de werkzaamheden van accountants. Het betreft hier zowel kennis van de verslaggevingsstandaarden en jaarrekeningrecht, als regelgeving voor specifieke typen organisaties (bijvoorbeeld banken, scholen, en overheidsinstellingen) of specifieke wetten die effecten hebben op de verslaggeving door organisaties (bijvoorbeeld AVG, NOW, en WNT).

ECONOMISCH KENNISGEBIED

Het gaat hier om de CEA-eindtermen inzake Financiering, Management Accounting & Control, Algemene Economie, en Strategie, Leiderschap & Organisatie.

Het economisch kennisgebied gaat vooral over de beïnvloeding van de wijze van sturing, beheersing en verantwoording van organisaties. Hieronder vallen de vakgebieden die naast macro economische ontwikkelingen, ook nader in gaan op financieringsproblematiek en financieel management, strategievorming, organisatiebestuur en -inrichting, interne rapportages en management control systemen.

3.4 ROLLEN

Accountants werken in verschillende professionele rollen.³ Een rol is een combinatie van werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om een bepaalde taak te volbrengen. De Verordening noemt zeven professionele rollen waarvan de kerncompetenties van de accountant zijn afgeleid.^{4,5}

Bij herijking van de rollen uit de Verordening is geconcludeerd, in het licht van de voornoemde externe ontwikkelingen, dat enkele van deze rollen minder passend zijn voor een beroepsprofiel van meer ervaren accountants. Sommige rollen vereisen andere competenties die bovendien op een hoger niveau en geïntegreerd moeten kunnen worden toegepast. De belangrijkste aanpassingen zijn:

- De accountant als ethisch professional heeft een centrale positie in het model gekregen. Omdat de accountant altijd ethisch moet handelen, wordt dit niet als een rol gezien, maar als een inherent kenmerk van de accountant.
- Het is evident dat accountants over uitstekende mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden moeten beschikken. Daarom is in het nieuwe model de rol van communicator niet afzonderlijk, maar als element van de overige rollen opgenomen.
- Vanwege de diversiteit in de beroepsuitoefening zijn de rol van controleur en die van rapporteur afzonderlijk opgenomen in plaats van de rol van assurance provider.
- Vanwege het toegenomen belang van data-analyse is de brede rol van onderzoeker vervangen door die van analist en worden de overige onderzoekstaken als onderdeel van de andere rollen beschouwd.
- Omdat samenwerken een inherent onderdeel is van de rol van coach, zijn de rol van samenwerker en die van manager gecombineerd in de rol van coach.

De zeven rollen worden hierna toegelicht, inclusief de vereiste kerncompetenties zoals geformuleerd in de Verordening en nader uitgewerkt in de CEA-eindtermen. Per rol wordt verwezen naar de drie kerncompetenties uit de Verordening die dominant zijn voor de desbetreffende rol. De kerncompetenties uit de Verordening zijn opgenomen in Bijlage B.

POORTWACHTER

De accountant vervult de rol van poortwachter ter bescherming van het maatschappelijk belang. Het betreft hier taken op het raakvlak van ethiek en recht, waaronder het uitvoeren van gepaste werkzaamheden bij signalen van

³ Een rol moet worden onderscheiden van een functie. Een functie is een positie in een professionele werkomgeving en kan meerdere rollen omvatten die elkaar voortdurend afwisselen bij het vervullen van die functie. Een rol kan onderdeel zijn van meerdere functies.

⁴ De in de Verordening genoemde zeven rollen zijn die van (ethisch) professional en assurance provider, poortwachter, communicator, onderzoeker, klantregisseur, manager en samenwerker.

⁵ De Verordening verstaat onder kerncompetenties: de vaktechnische deskundigheid, professionele vaardigheden en professionele waarden, normen en gedrag om de desbetreffende competentie op het vereiste niveau in de beroepspraktijk te kunnen demonstreren.

fraude, corruptie, witwassen en financiering van terrorisme. Hierbij zal de accountant regelmatig voor gedragsmatige dilemma's komen te staan zoals het accepteren of weigeren van klanten met duidelijke integriteitsrisico's, het afgeven van een goedkeurende verklaring ingeval er indicaties voor continuïteitsproblemen zijn, en het niet uitvoeren van noodzakelijke controleprocedures vanwege tijdgebrek of budgetdruk.

Om de rol van poortwachter succesvol te kunnen vervullen, zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Handelen in overeenstemming met de beroepseed en de VGBA, waarbij het maatschappelijk belang altijd voorop staat. (b)
- De vereiste professioneel-kritische instelling toepassen om tot zelfstandige en professionele oordeelsvorming te komen. (c)
- Helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren in woord en geschrift. (k)

SENSOR

De accountant in de rol van sensor pikt belangrijke signalen op uit zijn eigen omgeving en die van de klant en evalueert wat daarvan de consequenties zijn voor zijn werkzaamheden in het kader van de opdracht. Het gaat hierbij zowel om signalen die betrekking hebben op interne sterkten en zwakten als externe kansen en bedreigingen waarmee de accountant en de klant te maken hebben.

Om de rol van sensor succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Veranderingen in het vakgebied en het beroep (inclusief de maatschappelijke implicaties hiervan) tijdig signaleren, analyseren naar relevantie, bespreken met vakgenoten en niet-vakgenoten, en waar nodig toepassen. (f)
- De waarde, bruikbaarheid en beperkingen van wetenschappelijk en praktijkonderzoek voor de eigen werkzaamheden inschatten. (h)
- De relaties met belanghebbenden onderhouden en adequaat anticiperen en reageren op hun behoeften en verwachtingen. (i)

ANALIST

De accountant als analist gebruikt klantgegevens en relevante externe data om analyses uit te voeren, te duiden en te toetsen. Deze rol omvat het uitvoeren van data-analyses, maar ook het in brede zin verwerken van controle- en andere informatie die nodig is voor de opdrachtuitvoering.

Om de rol van analist succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Door het toepassen van verschillende methoden en technieken, zelfstandig een methodologisch verantwoord onderzoek uitvoeren op het gebied van de accountancy. (g)
- De waarde, bruikbaarheid en beperkingen van wetenschappelijk en praktijkonderzoek voor de eigen werkzaamheden inschatten. (h)
- Analytisch denken, strategisch denken en logisch redeneren. (j)

CONTROLEUR

De rol van controleur is de kernrol van de accountant die assurance geeft in de vorm van controleverklaringen, beoordelingsverklaringen en assurance rapporten. Maar ook bij het uitvoeren van overeengekomen specifieke werkzaamheden, samenstellingsopdrachten en adviesopdrachten zal de accountant de rol van controleur kunnen vervullen.

Om de rol van controleur succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Zelfstandig richting en uitvoering geven aan assurance-opdrachten, aan assurance verwante opdrachten en aan overige opdrachten, zoals adviesopdrachten. (a)
- De vereiste professioneel-kritische instelling toepassen om tot zelfstandige en professionele oordeelsvorming te komen. (c)

- In zijn beroepsuitoefening de eigen grenzen en beperkingen onderkennen en waar nodig hulp van andere deskundigen of experts inschakelen (d)

RAPPORTEUR

In de rol van rapporteur verzorgt de accountant informatie ten behoeve van de diverse belanghebbenden over zijn werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Hiertoe behoren onder andere: de controleverklaring, de saldbalans, de jaarrekening, het accountantsverslag, het adviesrapport, en het door de accountant opgestelde dossier.

Om de rol van rapporteur succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Verantwoording afleggen over het eigen functioneren als accountant. (e)
- De relaties met belanghebbenden onderhouden en adequaat anticiperen en reageren op hun behoeften en verwachtingen. (i)
- Helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren in woord en geschrift. (k)

KLANTREGISSEUR

De accountant in de rol van klantregisseur bouwt en onderhoudt relaties met klanten. Dit omvat voor de openbaar accountant vooral commerciële taken, en voor de intern en overheidsaccountant vooral management- en organisatietaken.

Om de rol van klantregisseur succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Handelen in overeenstemming met de beroepseed en de VGBA, waarbij het maatschappelijk belang altijd voorop staat. (b)
- De relaties met belanghebbenden onderhouden en adequaat anticiperen en reageren op hun behoeften en verwachtingen. (i)
- Helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren in woord en geschrift. (k)

COACH

In de rol van coach geeft de accountant leiding aan een team of afdeling. De coach verdeelt de taken en zorgt voor de juiste randvoorwaarden waaronder de werkzaamheden goed kunnen worden uitgevoerd. Ook zorgt de coach ervoor dat de relatie met andere functies helder is en dat de samenwerking goed verloopt.

Om de rol van coach succesvol te kunnen vervullen zal de accountant vooral over de volgende competenties moeten beschikken:

- Zelfstandig richting en uitvoering geven aan assurance-opdrachten, aan assurance verwante opdrachten en aan overige opdrachten, zoals adviesopdrachten. (a)
- In zijn beroepsuitoefening, al dan niet als projectmanager, leidinggeven aan individuen en een team, waaronder ook als coach of mentor van beroepsbeoefenaren of toekomstige beroepsbeoefenaren optreden. (l)
- In verschillende rollen en omstandigheden constructief en verbindend samenwerken binnen een team of met andere professionals. (m)

4. MATURITEITSMODEL

De diverse rollen en bijbehorende competenties komen tot ontwikkeling gedurende de opleiding en daarna in de beroepspraktijk. De beginnend beroepsbeoefenaar vervult de belangrijkste rollen op een ander niveau dan de meer ervaren beroepsbeoefenaar of de specialist. Verbreding en/of verdieping van kennis en vaardigheden vergt in combinatie met praktijkervaring verdere ontwikkeling op onderdelen en deelterreinen van de accountancy.

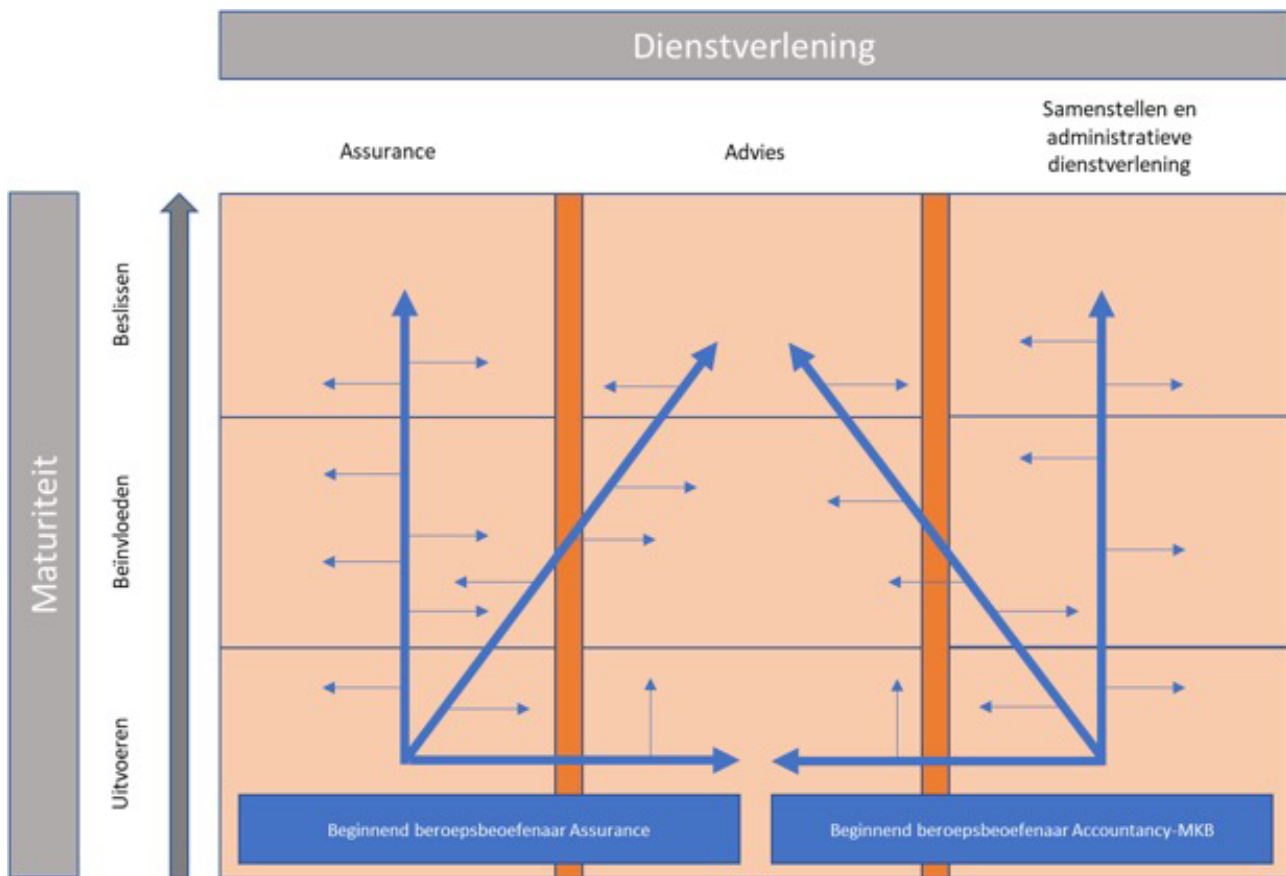
In het beroeps- en competentiemodel staat de accountant als (ethisch) professional centraal. In de verdere professionele ontwikkeling moet blijvend aandacht worden besteed aan de beroepshouding, beroepsethiek en reflectie op morele dilemma's en maatschappelijke ontwikkelingen die de (eigen) beroepspraktijk raken.

Het beroeps- en competentiemodel kan worden gebruikt in de verschillende ontwikkelingsfasen van de accountant. De invulling van de kennisbehoefte hangt af van de maturiteit in de beroepsuitoefening (welk werk kan de accountant aan). Hierin wordt de zwaarte van de taakuitoefening onder andere bepaald door het niveau van werken (uitvoeren, beïnvloeden en beslissen) en de complexiteit van opdrachten (waaronder: omvang organisatie, branche- en aard van de problematiek).

De rol wordt daarnaast bepaald door de verschillende soorten dienstverlening waarbij de accountant betrokken kan zijn (assurance, advies en samenstellen en administratieve dienstverlening). Het model laat zien dat er verschillende paden kunnen zijn waarlangs een beginnend beroepsbeoefenaar zich kan ontwikkelen. Het is mogelijk dat de ontwikkeling van de beginnend accountant zich concentreert op de vorm van dienstverlening waarin de accountant is gestart en steeds meer verantwoordelijkheid op zich zal nemen. De accountant kan echter ook een zijpad betreden en zich in die vorm van dienstverlening gaan specialiseren. Te denken valt aan werkzaamheden op het gebied van vaktechniek of specialistische vormen van advies of audit. Gedurende de loopbaan van de accountant is een overstap naar een andere vorm van dienstverlening eveneens mogelijk, zoals de overstap van advies naar administratieve dienstverlening of assurance, of van assurance naar advies.⁶

⁶ Ook is het mogelijk dat de accountant de overstap maakt naar een rol als financieel professional binnen een organisatie. In het maturiteitsmodel financieel professional 2022 (NBA 2017) is dit uitgewerkt voor de accountant in business.

Figuur 2: Maturiteitsmodel van de accountant

Het maturiteitsmodel kan de individuele accountant inzicht geven in welke generieke en/of inhoudelijke competenties voor hem persoonlijk van belang zijn en verder ontwikkeld moeten worden. Daarbij houdt de accountant rekening met de voornoemde externe ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen zijn niet geïntegreerd in het model. Wél zullen zij periodiek worden geïnventariseerd en worden beoordeeld op hun consequenties voor het model.

De benodigde competentie-ontwikkeling hangt samen met het beroepsprofiel van de desbetreffende accountant, zijn huidige competenties, in welke richting de accountant zich verder wil ontwikkelen en de externe ontwikkelingen. Onderstaand volgt een uitgewerkt voorbeeld.

De invloed van een ontwikkeling als duurzaamheid kan leiden tot een bepaalde behoefte aan competentie-ontwikkeling op dit terrein. Theoretische kennis over de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zoals nieuwe standaarden voor niet-financiële informatie voor de jaarrekening, is vaak het startpunt. Voor openbaar, intern en overheidsaccountants kan de behoefte aan kennis op dit gebied verschillen. Dit is zeker het geval als de theoretische kennis al aanwezig is en de behoefte verschuift naar het toepassen van de desbetreffende standaarden in de audit- of adviespraktijk. In de adviespraktijk kan dit ertoe leiden dat naast het informatieperspectief, ook het bedrijfsperspectief en het technische perspectief relatief veel aandacht zullen krijgen. Denk hierbij aan vragen als: hoe is de gewenste duurzaamheid opgenomen in het beleid van de organisatie of hoe kunnen milieudata op een betrouwbare en efficiënte wijze zo dicht mogelijk bij de bron worden vastgelegd? Dit leidt vervolgens tot een ontwikkelingsbehoefte in andere kennisgebieden. Voor de controle van deze niet-financiële informatie gelden soortgelijke vragen: In hoeverre zijn de IT general controls en de application controls rondom de applicaties die deze gegevens vastleggen op orde? Wat is het belang van de betrouwbaarheid van niet-financiële informatie? Zijn er management-overrides te verwachten?

Naast het perspectief is ook de rol van de accountant bij het bepalen van de kennisbehoefte van belang. Zo zal bij de poortwachtersrol de kennis van de specifieke regelgeving centraler staan, maar vanuit de controleursrol de vraag hoe de betrouwbaarheid van informatie is vast te stellen. Bij de klantregisseursrol zal de invloed van de regelgeving op de organisatie van de klant een factor zijn om rekening mee te houden. Op deze wijze kan het beroepsprofiel aanknopingspunten geven om een ontwikkeling als duurzaamheid te vertalen naar welke competenties verder zouden kunnen worden ontwikkeld.

ZELFEVALUATIE-INSTRUMENT VOOR DE OPENBAAR, INTERN EN OVERHEIDSACCOUNTANT

Op basis van het beroeps- en competentiemodel is een zelfevaluatie-instrument ontwikkeld. Hiermee beoogt de NBA handvatten te geven voor professionele (competentie)ontwikkeling, die in het licht van voor het beroep relevante externe ontwikkelingen, aansluit bij de persoonlijke wensen en ambities van de accountant.

Door de online vragenlijst in te vullen, krijgt de accountant inzicht in het huidig beroepsprofiel, de huidige competenties en het (gewenst) toekomstig beroepsprofiel. De accountant ontvangt in een persoonlijk rapport een PE-advies dat als uitgangspunt gebruikt kan worden voor het opstellen van het PE-Portfolio. Het rapport is de uitkomst van de analyse toegespitst op de specifieke situatie van de accountant. Het geeft een indicatie van de competenties waaraan de accountant kan werken met het oog op het toekomstig gewenste beroepsprofiel. De online zelfevaluatie voor openbaar, intern en overheidsaccountants is per 4 januari 2021 beschikbaar via mijn MijnNBA.

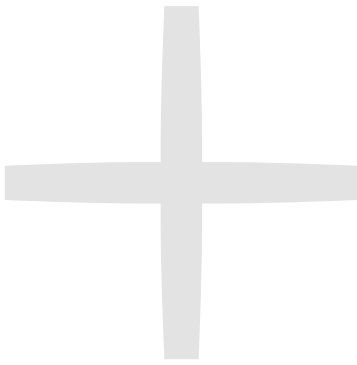

BIJLAGEN

A. DEELNEMERS DISCUSSIEBIJEENKOMSTEN

B. KERNCOMPETENTIES UIT DE VERORDENING
OP DE BEROEPSPROFIELEN

A. DEELNEMERS DISCUSSIEBIJEENKOMSTEN

Om te komen tot het zelfevaluatie-instrument en het beroepsprofiel van de accountant is een projectteam samengesteld onder coördinatie en begeleiding van prof. dr. Eddy Vaassen RA, prof. dr. Arco van de Ven RA en projectleider NBA, Daphne Kolk MMI.

Het projectteam heeft twee discussiebijeenkomsten georganiseerd met vertegenwoordigers uit de beroepspraktijk, opleidingsinstellingen en de beroepsorganisatie. Deze discussies werden geleid door prof. dr. Frank Verbeeten MBA, prof. dr. Leo van der Tas RA en prof. dr. Peter Eimers RA (zie onderstaande tabel).

Tijdens de twee bijeenkomsten hebben de deelnemers aan de hand van concreet te beantwoorden vragen gediscussieerd over de componenten van het beroepsprofiel van de accountant en belangrijke externe ontwikkelingen die van invloed zijn op het beroep en de daartoe benodigde competenties.

NAAM	ORGANISATIE
drs. Johan de Beuze AA	Compagnie Adviseurs en Accountants
Arnoud Bosch RA	Alfa Accountants en Adviseurs
Jeroen Buchel	NBA
prof. dr. Peter Eimers RA	EY/Vrije Universiteit Amsterdam
drs. Frank van Gelder	NBA
Leja Gouwens RA	Kriton
dr. Therese de Groot RA	CEA
drs. Jan de Groot RA MPA	Verstegen accountants en adviseurs
Guus Ham	Novak
Patricia Hessen	NBA
Robert Hoosemans RA	Deloitte
Annette Houwaart AA	NBA

NAAM	ORGANISATIE
drs. Marianne van Kimmenade RA MGA	NBA
Daphne Kolk MMI	NBA
Anton Lok RA	Baker Tilly
mr. drs. Winfred Merkus RA	Boonzaaijer & Merkus accountants en adviseurs
Marco Moling RA AA MSc RB MB	Novak
Carl Roest RA	NBA
prof. dr. Leo van der Tas RA	EY/Tilburg University
Mees van Tooren MSc	Andersson Elffers Felix
prof. dr. Eddy Vaassen RA	Tilburg University/Erasmus Universiteit Rotterdam
Victor Valckx RA EMoc	PwC
prof. dr. Arco van de Ven RA	TIAS
prof. dr. Frank Verbeeten MBA	Universiteit van Amsterdam
Joost Vos RA	KPMG
Mariska van Werkhoven AA	Grant Thornton

B. KERNCOMPETENTIES UIT DE VERORDENING OP DE BEROEPSPROFIELEN

Een accountant kan als beginnend beroepsbeoefenaar:

- a. Zelfstandig richting en uitvoering geven aan assurance-opdrachten, aan assurance verwante opdrachten en aan overige opdrachten, zoals adviesopdrachten;
- b. Rekenschap geven van de maatschappelijke rol van de accountant, hiernaar in overeenstemming met de fundamentele beginselen, genoemd in de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants, handelen en daarbij het algemeen belang vooropstellen;
- c. In zijn beroepsuitoefening de vereiste professioneel-kritische instelling toepassen om tot zelfstandige en professionele oordeelsvorming te komen;
- d. In zijn beroepsuitoefening de eigen grenzen en beperkingen onderkennen en waar nodig hulp van andere deskundigen of experts inschakelen;
- e. Verantwoording afleggen over het eigen functioneren als accountant;
- f. Veranderingen in het vakgebied en het beroep inclusief de maatschappelijke implicaties hiervan, tijdig signaleren, analyseren naar relevantie, bespreken met vakgenoten en niet-vakgenoten en zo nodig toepassen;
- g. Door het toepassen van verschillende methoden en technieken, zelfstandig een methodologisch verantwoord onderzoek uitvoeren op een deelgebied van de accountancy;
- h. De waarde of de bruikbaarheid en beperkingen van een onderzoek op het vakgebied taxeren;
- i. De relatie met een opdrachtgever goed onderhouden en adequaat anticiperen op de behoeften en verwachtingen van interne en externe gebruikers van professionele diensten van accountants;
- j. Analytisch denken, strategisch denken en logisch redeneren;
- k. Helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren in woord en geschrift;
- l. In zijn beroepsuitoefening, al dan niet als projectmanager, leidinggeven aan individuen en een team, waaronder ook als coach of mentor van beroepsbeoefenaren of toekomstige beroepsbeoefenaren optreden; en
- m. In verschillende rollen en omstandigheden constructief en verbindend samenwerken binnen een team of met andere professionals.

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2 - 8
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam

T 020 301 03 52
E pe@nba.nl
I www.nba.nl/pe

